

Ευγενία Φακίνου

«Η ζωή στη Σύμη»

► Θέμα:

Μια εικόνα από την παραδοσιακή ζωή στη Σύμη, όπως αυτή είναι αποτυπωμένη στη μνήμη της ηρώιδας.

► Επιμέρους θεματικά κέντρα:

1. Η ζωή στα μικρά νησιά και οι ανάγκες τους.
2. Νησιωτική αρχιτεκτονική.
3. Οι ανθρώπινες σχέσεις.
4. Παιδικά παιχνίδια.

► Κεντρικό θέμα της «Αστραδενής»:

• Σύγκριση ζωής στην **Αθήνα** (πολυκατοικίες, ασανσέρ, σούπερ μάρκετ, περιορισμός παιδιών) με τη ζωή στη **Σύμη** (παραδοσιακή κοινωνία, πιο χαλαροί ρυθμοί ζωής, πιο ανθρώπινες οι σχέσεις, πιο ελεύθερα τα παιδιά).

► Ενότητες - Πλαγιότιτλοι:

- **1η ενότητα:** «Στη Σύμη, τ' απογεύματα... ν' ανοίξουν χυλοπίτες»: Οι ασχολίες των γυναικών στη Σύμη.
- **2η ενότητα:** «Εμείς, τα παιδιά... τα σαπουνόνερα έξω»: Τα παιχνίδια των παιδιών στη Σύμη και η λειτουργικότητα των χώρων ενός συμιακού σπιτιού.
- **3η ενότητα:** «Κάτω απ' το παράθυρο... τις κουρελούδες...»: Η λειψυδρία και πώς αυτή αντιμετωπίζεται από τους κατοίκους της Σύμης.

► Αστραδενή:

• Νοσταλγεί και αναπολεί το παρελθόν και τη ζωή στο νησί (τους φίλους, τα παιχνίδια, το σπίτι και τη λειτουργικότητα των χώρων του, τον κήπο, τη χρήση του νερού), όπου τα πράγματα ήταν πιο απλοϊκά και ανθρώπινα. Οι ρυθμοί της ζωής ήταν χαλαροί και οι ανθρώπινες σχέσεις πιο στενές. → Υπάρχει μια τάση εξιδανίκευσης της ζωής στη **Σύμη**.

• ≠ Νιώθει αποκομμένη από το κοινωνικό περιβάλλον της Αθήνας, εγκλωβισμένη μέσα σε τέσσερις τοίχους και μόνη. → Βρίσκει καθετί στην **Αθήνα** αρνητικό.

► Στοιχεία που συγκρίνονται στο απόσπασμα:

1. Τα σπίτια: Στη Σύμη πιο λειτουργικά, αξιοποίηση του χώρου σύμφωνα με τις ανάγκες και τις εργασίες των ανθρώπων, με μεγάλη κουζίνα που ήταν χώρος εργασίας των γυναικών, παιχνιδιού των παιδιών αλλά και ύπνου, με παράθυρα με μεγάλο πρεβάζι, λουλούδια.

2. Το νερό: Λιγιστό, υπήρχαν στέρνες εξαιτίας της λειψυδρίας που είναι συχνό πρόβλημα στα νησιά.

3. Η ζωή των γυναικών: Ομαδικότητα, αλληλοβοήθεια.

4. Παιχνίδια παιδιών: Είτε έξω από το σπίτι είτε μέσα, ομαδικά, με άλλα παιδιά, αυτοσχέδια.

► Αφηγηματική τεχνική:

• **Αφήγηση:** Η αφήγηση έχει ζωντάνια και αμεσότητα, γιατί στηρίζεται σε προσωπικά βιώματα. Χρησιμοποιείται ο **δραματικός ενεστώτας** από τη μέση της

δεύτερης παραγράφου και έτσι οι σκηνές δραματοποιούνται, σαν να ζει η ηρωίδα τα γεγονότα στο παρόν.

- **Αφηγητής:** Η αφηγήτρια στο μυθιστόρημα μιλάει σε **α' πρόσωπο** καθώς συμμετέχει και η ίδια στα γεγονότα σαν πρωταγωνίστρια.

► **Γλώσσα - Ύφος:**

- **Γλώσσα:** Απλή δημοτική με ορισμένους ιδιοματισμούς της δωδεκανησιακής διαλέκτου (νταντέλα, αποκρέβατο, κουτσουλές, τσιμιά).

- **Ύφος:** Απλό, κατανοητό, βιωματικό, μικρές προτάσεις, λόγος παιδικός (Αστραδενή, 11 ετών), με έντονη νοσταλγική διάθεση.

► **Εκφραστικά μέσα:**

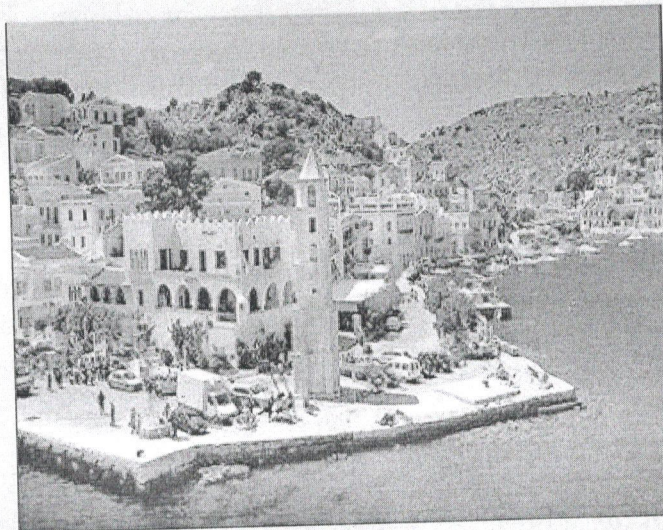
1. **Μεταφορές:** «ζεστάθηκες στο πι και φι!...», «Για να καπνίσει, να διώξει το κακό απ' το σπίτι, να τρομάξει τους καλικαντζάρους», «Εδώ τα παράθυρα είναι, πώς να το πω, αδύνατα», «τρέχει το νερό», «να φοβούνται μην πατώσει», «Θέλει καλό κουμάντο για να περάσεις το καλοκαίρι σου και να σου μείνει και λίγο».

2. **Παρομοίωση:** «σα φάρμακο».

3. **Εικόνες:** Η εικόνα των γυναικών που ασχολούνται συντροφικά με τις οικιακές εργασίες, η εικόνα των παιδιών που παίζουν, η εικόνα της συμιακής κουζίνας, η εικόνα του υπόλοιπου σπιτιού, η εικόνα του κήπου του σπιτιού της Αστραδενής.

4. **Ασύνδετο σχήμα.**

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΥΜΗ

Η ζωή στη Σύμη, Ευγενία Φακίνου

Ενδεικτικές πληροφορίες για τη συγγραφέα.

- Η **Ευγενία Φακίνου** γεννήθηκε στην Αλεξάνδρεια το 1945 και μεγάλωσε στην Αθήνα, όπου σπούδασε γραφικές τέχνες και αρχαιολογική ξενάγηση. Αφού εργάστηκε μερικά χρόνια σε περιοδικά ως γραφίστας, το 1975 δημιούργησε το «αντικειμενοθέατρο» Ντενεκεδούπολη, που ήταν ένα πρωτότυπο κουκλοθέατρο από πεταμένα αντικείμενα, κυρίως ντενεκεδάκια. Το είδος αυτό παιδικού θεάτρου αγαπήθηκε πολύ από τα παιδιά. Η Φακίνου έγραψε και εικονογράφησε 17 παιδικά βιβλία, ενώ από το 1982 άρχισε να γράφει και μυθιστορήματα. Γενικά τα βιβλία της κάνουν πολλές επανεκδόσεις και έχουν κυκλοφορήσει σε εκατοντάδες χιλιάδες αντίτυπα, ενώ τα μυθιστορήματά της έχουν μεταφραστεί σε πολλές ξένες γλώσσες (αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, ρωσικά, ουγγρικά, ολλανδικά, δανέζικα, σερβικά και ιταλικά).
- **Έργα. Παιδικά βιβλία.** Το αστέρι των Χριστουγέννων — Τα Ελληνάκια — Ο κύριος Ουλτραμέρ — Ξύπνα Ντενεκεδούπολη — Στο Κουρδιστάν — Το μεγάλο ταξίδι του Μελένιου — Μια μικρή καλοκαιρινή ιστορία κ.ά.
- **Μυθιστορήματα.** Αστροδενή (1982) - Το έβδομο ρούχο (1983) - Η μεγάλη πράσινη (1987) - Γάτα με πέταλα (1990) - Ζάχαρη στην άκρη (1991) - Η Μερόπη ήταν το πρόσωπο (1994) - Εκατό δρόμοι και μία νύχτα (1997) - Τυφλόμυγα (2000).

Θεματικά κέντρα

Ανάγκες που γεννιούνται σε αιγαιοπελαγίτικα νησιά (Λειψυδρία κ.ά.).
Νησιώτικη αρχιτεκτονική προσαρμοσμένη στις οικογενειακές ανάγκες.
Ομαδική ζωή και ανθρώπινες σχέσεις που βασίζονται στη συνεργασία και την αλληλεγγύη.
Παιδικά παιχνίδια και ελεύθερος χρόνος σε μια παραδοσιακή κοινωνία.

Ενότητες

- 1^η Ενότητα: « Στη Σύμη ...χυλοπίτες», Οι εργασίες των γυναικών της Σύμης
- 2^η Ενότητα: «Εμείς, τα παιδιά ... τα σαπουνόνερα έξω», Τα παιχνίδια των παιδιών και η αρχιτεκτονική των σπιτιών της Σύμης.
- 3^η Ενότητα: « Κάτω από το παράθυρο ... και τις κουρελούδες», Το πρόβλημα της λειψυδρίας

Γλώσσα

Απλή δημοτική με ιδιωτισμούς από τα Δωδεκάνησα (Σύμη), π.χ. νταντέλες, κουτσουλές.

Αφήγηση

Η αφήγηση γίνεται στο α' ενικό πρόσωπο. Πρόκειται για ένα βιωματικό κείμενο, ρεαλιστικό. Αφήγηση πραγματικών γεγονότων (Θυμήσου Νεοελληνική Γλώσσα, Ενότητα 3, Αφήγηση).

Εκφραστικά μέσα

Εικόνες, μεταφορές, προσωποποιήσεις, ασύνδετο σχήμα, παρομοιώσεις.

Ερμηνευτικές επισημάνσεις

α. κόβανε κουρέλια για κουρελούδες. Οι κουρελούδες ήταν υφαντά καλύμματα του δαπέδου των δωματίων (όπως τα χαλιά και τα κιλίμια). Οι γυναίκες αξιοποιώντας παλιά ρούχα και κομμάτια από υφάσματα, ανεξάρτητα από χρώμα ή ποιότητα, τα έκοβαν σε λουρίδες φάρδους 1-2 εκατοστών και αυτές τις χρησιμοποιούσαν ως υφάδι για την ύφανση της κουρελούς.

β. Δεν έχουν στέρνα, να φοβούνται μην πατώσει και μείνουν χωρίς νερό. Οι Αθηναίοι ξοδεύουν το νερό σπάταλα, γιατί το έχουν άφθονο, ενώ στο νησί συγκεντρώνουν το νερό της βροχής στη στέρνα και το ξοδεύουν με φειδώ, επειδή φοβούνται μήπως αυτό τελειώσει

και φανεί έτσι στεγνός ο πυθμένας της (ο «πάτος» της) με την εξάντληση του νερού. Με τη φράση τονίζεται η σπατάλη του νερού στην Αθήνα από τους κατοίκους της σε συσχετισμό με τη λειψυδρία της Σύμης.

γ. *κάπως μυρίζει... αλλιώτικο στο στόμα... σα φάρμακο*. Το χωρίο αναφέρεται στην οσμή του χλωρίου (το νερό των μεγάλων δεξαμενών των πόλεων χλωριώνεται πριν διοχετευτεί στο δίκτυο).

Ενδεικτική ερμηνευτική προσέγγιση

Γενικά σχόλια για το συγκεκριμένο απόσπασμα.

- Η μικρή Αστραδενή, κλεισμένη στην πολυκατοικία, στενοχωριέται επειδή είναι αναγκασμένη να κάθεται σε έναν καναπέ και δεν έχει άλλα συνομήλικα παιδιά να παίξει. Ο νους της επιστρέφει στη ζωή της στο νησί και στα παιχνίδια που έπαιζε με τις φίλες της. Τα παιχνίδια αυτά προσαρμόζονταν και εξαρτιόνταν από τις καιρικές συνθήκες. Εάν ο καιρός ήταν καλός, τα παιδιά έπαιζαν στην αυλή, εάν όχι, συγκεντρώνονταν μέσα στο σπίτι, στο μεγάλο δωμάτιο της κουζίνας.
- Αυτή η νοσταλγική αναπόληση της Αστραδενής, που ξεκινά με αφορμή τα παιχνίδια με τις φίλες της, επεκτείνεται και αγκαλιάζει σκηνές από την καθημερινότητα των κατοίκων της Σύμης, όπου κυριαρχεί η ομαδικότητα: γυναίκες που κάνουν από κοινού τις δουλειές και αλληλοβοηθούνται, παιδιά που παίζουν ομαδικά παιχνίδια.
- Η νοσταλγική ανάμνηση της Αστραδενής την οδηγεί συνειρμικά και σε μια περιγραφή του εσωτερικού ενός συμιακού σπιτιού, και ιδίως του δωματίου της κουζίνας, [u1] όπου κυριαρχεί η λειτουργική αξιοποίηση του χώρου και διεξάγονται οι περισσότερες δραστηριότητες μικρών και μεγάλων: ύπνος, εργασία, παιχνίδι κ.ά.
- Τελευταίο σημείο της αναπόλησης της Αστραδενής είναι οι στέρνες που αναγκάζονται να διατηρούν οι νησιώτες, προκειμένου να συγκεντρώνουν νερό, για να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα της λειψυδρίας, πρόβλημα άγνωστο στους κατοίκους της πρωτεύουσας.

Συνήθειες και αντιλήψεις των κατοίκων της Σύμης

► Στην αφήγηση, πέρα από τις εργασίες και τις ασχολίες των γυναικών και των παιδιών της Σύμης, γίνεται λόγος και για κάποιες συνήθειες και αντιλήψεις των κατοίκων του μικρού αυτού νησιού. Έτσι στη Σύμη:

- ❑ Οι μεγάλοι χρησιμοποιούν κάποια φόβητρα, για να καθίσουν φρόνιμα τα παιδιά (τα απειλούν ότι θα έρθει ο αράπης ή η γριά).
- ❑ Δεν υπάρχουν εστίες θέρμανσης τον χειμώνα λόγω του ήπιου κλίματος και χρησιμοποιούνται κάποια αφεψήματα, όπως το φασκόμηλο, για την περιστασιακή αντιμετώπιση του λίγου κρύου (το τζάκι δε χρησιμοποιείται με τον τρόπο που χρησιμοποιείται σε άλλες περιοχές).
- ❑ Υπάρχει η δοξασία ότι το άναμμα του τζακιού έχει τη μαγική και υπερφυσική ιδιότητα να διώχνει το κακό από την οικογένεια.
- ❑ Υπάρχει η δοξασία για τους καλικάντζαρους, που εμφανίζονται στη γη τις μέρες των Χριστουγέννων.
- ❑ Καλλιεργούνται στα σπίτια καλλωπιστικά φυτά (βασιλικά, κατιφέδες). Σε κάθε σπίτι συγκεντρώνουν το χειμώνα βρόχινο νερό σε ειδική στέρνα και το χρησιμοποιούν όλο το χρόνο με πολλή φειδώ λόγω λειψυδρίας.

[] Η Αστραδενή διαπιστώνει ότι οι κουζίνες στην Αθήνα είναι πολύ μικρές, στενόχωρες (κουτσουλές). Όμως στη Σύμη η κουζίνα είναι πολύ ευρύχωρη και αποτελεί τον κύριο χώρο του σπιτιού και το κέντρο της οικογενειακής ζωής (ένα μεγάλο δωμάτιο, πολύ μεγάλο, που κάνουμε όλες μας τις δουλειές).

Η ΖΩΗ ΣΤΗ ΣΥΜΗ, Ευγενίας Φακίνου

Θέμα :

Περιεχόμενο:.....

Δομή :

Ενότητες:.....

Σχολιασμός :

Πρόσωπα

- Αστραδενή:
- Φίλες της Αστραδενής:.....

Η "πραγματικότητα": Ένα κορίτσι εγκλωβισμένο
μακριά απότου νησιού. Στις στιγμές
της μοναξιάς αναπολεί

Η ζωή στη Σύμη:

- Ομαδικότητα στη.....
- «Ξεχασμένες» εργασίες:.....
- του σπιτιού με κυρίαρχο το χώρο της, στον
οποίο ζει και κινείται όλη η οικογένεια
- αναγκαιότητα, εκμετάλλευση, αντιμετώπιση της
.....
- παιχνίδια παιδιών (.....)
- παραδοσιακές αντιλήψεις (.....)

Στόχος της συγγραφέα: να σχολιαστεί
Συνήθειες των νησιωτών περνούν μπροστά από τα μάτια μας νοσταλγικά, δίνοντας
την αίσθηση ενός, ίσως λιγότερο «πολιτισμένου», αλλά
περισσότερου και

Στο κείμενο της Ευγενίας Φακίνου η μικρή Αστραδενή
περιγράφει το σπίτι που ζει στην Αθήνα και αναπολεί το σπίτι
της στη Σύμη. Συμπληρώστε τον παρακάτω πίνακα με τα
χαρακτηριστικά των σπιτιών στη Σύμη και την Αθήνα, όπως τα
παρουσιάζει η μικρή Αστραδενή.

ΣΠΙΤΙ ΣΤΗ ΣΥΜΗ	ΣΠΙΤΙ ΣΤΗΝ ΑΘΗΝΑ

Γιατί νομίζετε πως νοσταλγεί το σπίτι της στη Σύμη;

2

Συμπληρώστε εδώ την απάντηση.....

3

Ποια παιχνίδια έπαιζαν τα παιδιά στη Σύμη, σύμφωνα με όσα μας λέει η Ασπραδενή; Μπορείτε να φανταστείτε πώς παίζονταν;

Χρησιμοποιώντας μία μηχανή αναζήτησης στο διαδίκτυο (π.χ. <http://www.google.gr>) και με τις κατάλληλες λέξεις-κλειδιά, αναζητήστε πληροφορίες για τα παραδοσιακά παιχνίδια της Σύμης. Ποια ήταν αυτά και πώς παίζονταν;

4

5

Συζητήστε με τους γονείς ή τους παππούδες σας και ζητήστε να σας περιγράψουν ένα παιχνίδι ομαδικό που έπαιζαν παιδιά. Ποιο?

Στο κείμενο της Ευγενίας Φακίνου είναι φανερό ότι οι κάτοικοι της Σύμης σέβονταν το περιβάλλον (π.χ. λειψυδρία - διαχείριση νερού), γιατί η ζωή και η ευημερία τους εξαρτιόταν από αυτό. Κατάφερναν με αυτόν τον τρόπο να λύσουν προβλήματα, όπως αυτό της λειψυδρίας. Παρουσιάστε τους τρόπους με τους οποίους το πετύχαιναν αυτό.

6

7

Πιστεύετε ότι εμείς σήμερα σεβόμαστε το περιβάλλον; Πώς αντιμετωπίζουμε τους φυσικούς πόρους;